

GLEDALIŠKA KRITIKA

V gledališče po strip?

Goran Vojnović po romanu Frana Saleškega Finžgarja:
Pod svobodnim soncem, Dvorana Frana Žižka
SNG Maribor, ogled reprize 22. januarja

Petra Vidali

Ne vem, ali mladi danes še berejo Pod svobodnim soncem. Nesmiselno bi bilo trditi tudi, da natančno vem, kako smo ga brali pred več kot štirimi desetletji. Se nam je zdel roman kompleksen ali črno-bel, smo razumeli junakove ali avtorjeve dileme ali smo samo navijali? Skoraj prepričana pa sem, da smo bolj ali manj brezpogojno verjeli Iztoku in Slovanom, da smo zgodbo brali, kot to dobro definira v gledališkem listu Miran Hladnik, kot zgodbo o emancipatoričnem spopadu junaka z izrojenim in zatiralskim imperijem. Smo jo tako brali zato, ker smo bili mi še naivni, ali zato, ker so se zdele vojne daleč?

Ugledališčeno branje romana je potencirano distancirano. Distanco ustvari že sama izbira medija. Če je knjiga (kaj šele dve knjigi, ker je ta naša epopeja dvodelna) potopitev v širino in v globino, je dramatisirano odrsko besedilo izsek iz te širine in globine. Uro in pol porabiš preprosto za to, da z nekaj dialogi in monologi ter projiciranim besedilom razložiš res osnovni fabulativni in historični kontekst: kje smo, kdo je kdo in kaj kdo hoče. Dramatizacija se fokusira na drugi del romana ali celo samo del tega - ko vstopimo v predstavo, je Irena že ujetnica v Bizancu, Iztok pa na tem, da jo osvobodi -, like in zgodbe spoznavamo z retrospektivnimi pojasnili. Dramatisirano besedilo je torej zelo funkcionalno. Problematika se ne more organsko razraščati, temveč mora biti neposredno izrečena. Misli so jasne in jasno je, kam so usmerjene.

Kar začne dramski sežetek, nadaljuje in stopnjuje stripovska estetika, za katero so se odločili ustvarjalci oziroma je bila celo izhodišče uprizoritve, saj je Goran Vojnović z Damijanom Štepančičem najprej naredil strip. Izrezi in stilizacije naredijo dogajanje ploskovito. Režija ploskve postavi v bližnje in oddaljene plane, v prvem planu so barbarski bojevniki, koža in usnje, zemeljske barve in zemeljska umazanija, zadaj je v temnini z

bleščečimi kostumi gosposka. Vendar pa uprizoritev kljub temu ni izčiščena, izbire so marsikdaj arbitrarne in nedosledne. To velja tudi za režiranje igralcev, odločitve, kdaj bo podajanje nezaznamovano in kdaj manieristično, so odvisne bolj od naravnih leg igralcev in igralcev kot od karakterizacije likov.

Priredba in uprizoritev vključujeta tudi pesmi oziroma songe. Ni jasno, kateri glasbeni oziroma glasbeno-gledališki stil so načrtovali - k stripu bi sodil kvečjemu muzikal, če že ne hip hop recimo -, izbrano žlahtno šansonjerstvo starosvetnega rapsoda pa v striparskem gledališču ne funkcionira. Deluje kot relikv in še utrdi sodbo o eklektičnosti.

Vsaj tako usodno kot formalna redukcija je premeščanje idejnih predpostavk. V novem branju je Bizanc poudarjeno multikulturno središče in ne pokvarjenost dela gosposke ne vedenje, da je njegova visoka kultura vzpostavljena na izkoriščanju in podjarmljanju, ne moreta zares zatemniti njegove svetlobe. Priredbi uspe - delno z besedilnimi dodatki in delno s spremembo zgodbe oziroma vsaj neeksplicitno izpeljavo - temeljito zamajati predpostavko, da vemo, kdo je kaj in na kateri strani smo.

Posledica vseh potujitev je, da niti za trenutek ni mogoče "pasti v predstavo". Upati je, da uprizoritev drugače učinkuje na mladino, četudi stripovska estetika kljub posameznim vizualno atraktivnim rešitvam po sebi ne prinese dovolj dinamičnosti. Uprizoritev ni ne hitra ne tekoča.

Misel, da naj bi dramatizacije znamenitih proznih del gledalce spodbudile k branju teh del, je kliše. Ravno obratno je, po navadi je postavljanje znanih proznih del na oder potuha za nebranje. Predstava Pod svobodnim soncem pa prav zaradi redukcije in prevpraševanja vzbuja željo, da bi še enkrat preverili, kakšno je sploh izhodišče. In to navsezadnje ni tako majhen izkupiček.

Ustvarjalci uprizoritve

Priredba Goran Vojnović

Režiser **Aleksandar Popovski**
Dramaturginja **Martina Mrhar**
Lektorica **Anja Pišot**
Scenograf **Aleksandar Popovski**
Kostumografinja **Jelena Proković**
Oblikovalka maske **Špela Ema Veble**
Koreografinja **Rosana Hribar**
Avtor likovne podobe **Damijan Stepančič**
Animator in oblikovalec videa **Miran Bratuš**
Avtor glasbe **Boštjan Gombač**
Oblikovalca svetlobe **Aleksandar Popovski, Marko Vrkljan**
Asistentka režiserja **Stefani Hristova**
Asistent scenografa **Matic Gselman**
Asistentka kostumografinje **Saša Dragaš**
Igrajo: Matija Rupel, Eva Kraš, Blaž Dolenc, Matej Zemljič k. g., Iztok Mlakar, Gorazd Žilavec, Viktor Hrvatini Meglič, Gorazd Jakomini, **Blaž Valič, Arna Hadžialjevič, Robert Korošec k. g., Žiga Saksida** (posneti glas), **Boštjan Gombač k. g.** (posneti glas)
Koproducenti uprizoritve so **SNG Nova Gorica**, Drama SNG Maribor, Cankarjev dom Ljubljana in Zavod Škrateljč.

Eva Kraš kot Irena in Matija Rupel kot Iztok Foto: Matic Majcen